Каленюк В. О.,
здобувач вищої освіти СВО магістра
навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Чорнобильська катастрофа – найтяжча за всю історію людства техногенна катастрофа. Її масштаби добре відомі як вченим, так і політикам усього світу. Ця жахлива катастрофа призвела до забруднення більш як 145 тисяч кв. км території України та сусідніх країн. Сотні тисяч людей зазнали негативного впливу радіоактивного випромінювання. Ця катастрофа по характеру, масштабах та негативних наслідках не має аналогів у світі. Саме тому у ст. 16 Конституції України Чорнобильську катастрофу визначено як катастрофу планетарного масштабу, а збереження генофонду українського народу – як обов'язок держави[1,14]. Внаслідок катастрофи на ЧАЕС постраждало біля 5 мільйонів людей, які на сьогодні мають проблеми у реалізації законодавства про соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та їх соціальний захист потребує глибокого і всебічного врахування нових факторів, що виникли в сучасних економічних умовах.

Сьогодні однією з найвагомішою за кількістю пільг є категорія громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Чисельність осіб, які мають статус постраждалих та мають право на пільги, складає 1 718,1 тис., з них: 181,1 тис. – учасники ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, з них 55,6 тис. – особи з інвалідністю; 1 534,8 тис. – потерпілі від Чорнобильської катастрофи, з них 48,9 тис. – особи з інвалідністю та 322,8 тис. – діти[2,225]. Для підвищення рівня соціального захисту людей, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, з державного бюджету фінансуються відповідні програми. Зазначається, що станом на 1 січня 2021 року серед цієї кількості постраждалих 181 149 - учасники

ліквідації наслідків аварії, 1 534 819 – потерпілі від Чорнобильської катастрофи, із них 322 876 дітей.

Серед основних пільг та компенсацій для громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи необхідно вважати [3]: безплатне придбання ліків за рецептами лікарів; безплатне позачергове зубопротезування (за винятком зубопротезування із дорогоцінних металів та прирівняних по вартості до них); першочергове обслуговування у лікувально-профілактичних закладах та аптеках; виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від страхового стажу; виплата працюючим особам з інвалідністю допомоги по тимчасовій непрацездатності до 4 місяців підряд або до 5 місяців у календарному році; позачергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов (включаючи сім'ї загиблих або померлих громадян; щомісячна виплата грошової компенсації вартості продуктів харчування для громадян, віднесених до категорій 1 та 2 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи; 50-відсоткова знижка плати за користування житлом, комунальними послугами та телефоном. Особам, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення, відшкодовується 50 процентів вартості палива, придбаного в межах норм, встановлених для продажу населенню(для категорій 1 та 2); безоплатне забезпечення автомобілем осіб з інвалідністю; забезпечення санаторно-курортним лікуванням усіх категорій постраждалих, включаючи дітей; виплата допомоги в розмірі трикратної середньомісячної заробітної плати у разі звільнення працівників у зв'язку з ліквідацією, реорганізацією, скороченням чисельності або штату (для громадян категорій 1 та 2 і для учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС категорії 3); додаткова відпустка із збереженням заробітної плати строком 16 календарних днів на рік (для категорій 1 та 2, батьків дітей з інвалідністю); вступ поза конкурсом до навчальних закладів і виплату підвищеної стипендії; безоплатний або пільговий проїзд один раз на рік до будь-якого пункту України та назад (відшкодування 100 та 50% вартості проїзду для громадян категорій 1 та 2 відповідно); безоплатне користування всіма видами міського та приміського транспорту для громадян,

віднесених до категорій 1 та 2 учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС; зниження пенсійного віку на п'ять — десять років і пільги при призначенні пенсій; виплата щомісячної грошової допомоги громадянам, які проживають на території радіоактивного забруднення; доплата за роботу громадянам, які працюють на території радіоактивного забруднення; надання додаткової відпустки (збільшення тривалості основної щорічної відпустки) громадянам, які працюють (перебувають у відрядження) на території радіоактивного забруднення); виплата одноразової компенсації учасникам ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, які стали особою з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи, при встановленні інвалідності, пов'язаної з наслідками Чорнобильської катастрофи; виплата одноразової компенсації сім'ям, які втратили годувальника із числа учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, смерть якого пов'язана з наслідками Чорнобильської катастрофи, а також батькам померлих учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, смерть яких пов'язана з наслідками Чорнобильської катастрофи; виплата щорічної допомоги на оздоровлення громадянам, постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1, учасникам ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС категорій 2 та 3, евакуйованим із зони відчуження у 1986 р., дітям з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи; інші пільги та компенсації, визначені Законом України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи".

За доцільне необхідно нагадати, що Законом України від 28.12.2014 №76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» [4] внесено зміни до ст. 60 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», зокрема особам, які постраждали внаслідок ЧАЕС, які мають одночасно право на інші пільги та компенсації, передбачені законодавством України, надаються за їх вибором пільги та компенсації відповідно до одного з законів.

Кількість пільг та їх розмір доволі часто змінюється. Підтримуючи політику нашої держави, адже минуло вже 36 років, проте обсяг державної підтримки для

постраждалих внаслідок ЧАЕС не згасає. Як зазначив президент Володимир Зеленський: «Це ті, хто першими прийняв на себе потужний удар без спеціальних, сучасних засобів захисту. У них не було нічого, крім рукавичок та касок». Доказом цього був проект на 2022 рік відновлення державної програми забезпечення житлом учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, а також Указ Президента "Про додаткові заходи з відзначення та вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС» [5].

Необхідно відзначити, що Верховна Рада ухвалила Закон, за яким з 1 січня 2022 року пенсіонери-чорнобильці почали отримувати підвищену пенсію. Зокрема, пенсії ліквідаторам перерахувалися, виходячи з п’ятикратного розміру мінімальної заробітної плати на 1 січня відповідного року. Крім того, наприкінці 2020 року за ініціативою України та ЄБРР задля виконання довгострокових проєктів з ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС Рада директорів ЄБРР ухвалила рішення про створення нового фонду – Рахунку міжнародного співробітництва для Чорнобиля. Завдяки залученню міжнародної допомоги Україна та наступні покоління громадян не залишаться наодинці з проблемою ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, яка мала справді світовий масштаб.

З однією сторони, можна зробити висновок, що категорія осіб постраджалих внаслідок ЧАЕС є доволі привілейована в нашому законодавстві. Проте з іншої, саме цей фактор створює проблеми для прийняття суддями правильних рішень. Адже, причиною суддівських помилок, зокрема саме проблеми із частою зміною законодавчого врегулювання розмірів соціальних виплат особам, потерпілим від аварії на ЧАЕС, здійснення унормування даних питань нормативними актами різної юридичної сили, одночасна чинність декількох підзаконних нормативно-правових актів, котрими регулюються одні і ті ж відносини –все це стало причинами неоднакового трактування законодавства суддями різних інстанцій [6, 339]. Тому, вчені вважають, що саме задля зменшення можливості «створення» різної судової практики в аналогічних правовідносинах та сприяння єдності судової практики, де предметом спору

є соціальний захист потерпілих від катастрофи на ЧАЕС, було запроваджено інститут «зразкових справ».

Список використаних джерел:

1. Малюга Л.Ю. Правове регулювання соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: дис. … канд. юрид. наук : 12.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2012. 226 арк.

2. Васильців О.О. Соціальний захист постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС в аспекті міжнародного досвіду. Трансформація стратегічної стабільності та проблеми ядерної безпеки на початку XXI століття: збірник наукових праць. 2017. с. 224-233.

3. Закон України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» № 796-XII від 28.02.1991.

4. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсії" № 2148-VIII від 19.12.2018.

5. Указ Президента України “Про додаткові заходи з відзначення та вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС” № 649/2021 від 14.12.2021

6. Резворович К. Р. Захист прав в сфері соціального забезпечення потерпілих від аварії на ЧАЕС: Аналіз судової практики. Юридична наука. 2020. № 6. С.338-349.

Кравченко А. С.,
здобувачка вищої освіти СВО бакалавра спеціальності 081 Право історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: **Кобернюк В. М.,**
кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

УМОВИ УКЛАДЕННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Законодавством України передбачені певні умови укладення шлюбу, дотримуючись яких зареєстрований шлюб буде вважатися дійсним та не фіктивним.

На даний час сімейно-правова наука під умовами укладення шлюбу розуміє такі обставини, наявність яких є необхідною для надання шлюбу правової чинності [2, с. 101].

Аналізуючи сімейно-правову літературу, можна дійти висновку, що вагома кількість авторів схвалює та використовує поділ умов укладення шлюбу на позитивні та негативні. Позитивними прийнято вважати умови, дотримання яких є обов'язковим для укладення юридично чинного шлюбу. Під негативними умовами нерідко розуміють певні перешкоди, що заважають дійсності шлюбних відносин.

Проте існують й інші думки щодо поділу умов укладення шлюбу. Дмитро Іванович Мейєр вважав, що такі умови необхідно поділити на ті, що тягнуть за собою визнання шлюбу недійсним, й ті, які не мають такої жорстокої санкції. Юрій Семенович Червоний притримується думки, що існують умови і перешкоди. Він виокремлює перешкоди, як самостійне явище, що не входить в зміст умов [4, с. 49].

Сімейний кодекс України має фіксовану кількість умов для укладення шлюбних стосунків. Серед них: досягнення шлюбного віку та добровільність шлюбу.